REDE, UIT TE SPREKEN DOOR MR. J.A.W. BURGER OP HET VERKIEZINGSCONGRES VAN DE PARTIJ VAN DE ARBEID OP 20 JANUARI 1962 IE ARNHEM.

De urgentie-programma's van de Partij van de Arbeid voor de Staten- en Raadsverkiezingen tonen aan hoe breed het veld van belangstelling is, van de besturende organen. Die programma's uiten verlangens op het gebied van woningbouw, van ruimtelijke ordening, van cultuurspreiding, van verkeersveiligheid, van sport, van volksgezondheid en zoveel meer. En het gaat hier niet om verre toekomstmuziek, maar deze komen voor op Uw program van urgentie. Nu is het niet zo, dat de Partij van de Arbeid de enige is, die zich met vragen van deze aard bezig houdt. Integendeel, menig deel van onze wensen zal gelukkig ook bij andere groeperingen weerklank vinden.

Wat is dan, zo vraag ik, de reden waarom wij menen het Nederlandse volk te mogen vragen toch vooral hun stem op de candidaten van de Partij van de Arbeid uit te brengen.

O, zeker, ik weet het, andere politieke groeperingen zullen hun wensen en verlangens niet in dezelfde samenhang naar voren brengen en de zwaartepunten wellicht wat verschillend leggen. Maar waar het mij, terwille van de democratie vooral om gaat, is, dat wij het Nederlandse volk kunnen verzoeken hun stem op de Partij van de Arbeid uit te brengen al zij het met het program eens zijn, omdat die partij zich in bijzondere mate uitslooft haar woorden in daden om te zetten. Want de verwerkelijking van de doeleinden, dat is toch waarom het gaat. En al zijn wij ons bewust van de nood zaak van compromissen, alsook soms met het mindere genoegen te moeten nemen, terwijl wij het meerdere begeren, toch geloof ik, dat gezegd kan worden, dat de Partij van de Arbeid met bijzondere nadruk er naar streeft, dat het terzake van program- en verkiezingsbeloften niet bij woorden blijft.

Ik herinner mij in dit verband een betoog van Prof. Romme en wel op 27 mei 1959 in de Tweede Kamer ter gelegenheid van het eerste optreden van het Kabinet-De Quay. Daarin wordt gezegd, dat de heer Suurhoff heeft aangekondigd:

"De Partij van de Arbeid zal komen met een duidelijk program; daaruit zal men kunnen lezen, welke onze prijs is voor deelneming aan de regering; op die prijs zal niet zijn af te dingen."

"Ik geloof - aldus de heer Romme - dat de heer Burger consequent in dit voetspoor

tijdens de gehele formatieperiode heeft gewandeld."
Daaruit verklaarde de heer Romme dan, dat dientengevolge de Partij van de Arbeid wel buiten de regering moest blijven, immers zij bleek onhandelbaar.
De heer Romme probeerde aldus te verbergen, dat de KVP welbewust had gekozen voor een kabinet zonder Partij van de Arbeid; kortom, dat de KVP de conservatieve keuze had gedaan. De heer Romme gaf ook niet helemaal precies het punt aan, waarop de besprekingen tussen Prof. de Quay en mij waren afgebroken. Dat punt was namelijk, dat er tussen het kabinet en de regeringspartijen geen binding zou bestaan; zodat er derhalve geen enkele zekerheid was, dat het regeringsprogram ook verwerkelijkt zou worden. Maar deze nevenonjuistheden doen niet af aan het feit, dat de Partij van de Arbeid ook in 1959 slechts bereid was regeringsverantwoordelijkheid te aanvaarden, indien er een voldoende zekerheid bestond, dat een redelijk deel van haar verkiezingsbeloften in vervulling zou worden gebracht. Daarom stond de Partij van de Arbeid er op, dat haar verkiezingsprogram bij de opstelling van het regeringsprogram mede een belangrijke rol zou spelen? daarom verlangde de Partij van de Arbeid binding met de Kamerfracties, zodat de verwerkelijking van het regeringsprogram een goede kans zou hebben. Het is dus op grond van de feiten, dat ik durf te stellen, dat in Nederland de Partij van de Arbeid de meeste zorg er aan besteedt zowel dat haar verlangens
uitvoerbaar zijn, alsoof dat zij uitgevoerd worden. Als wij dus geen deel uitmaken van het kabinet is dat volgens de toenmalige fractieleider van de grootste politieke partij in Nederland, omdat wij er op staan onze woorden tot daden te maken. Het is niet zonder betekenis, dat dit feit tot het Nederlandse volk doordringt. Dus geen baantjesjagerij, geen ministerszetels, maar beloften tot daden maken, dat is onze ons eerste doel.

-o-o-o-o-o-

Het tweede wat ik u in herinnering wil brengen is, dat vanuit precies dezelfde achtergrond, vanuit de spanning tussen woorden en daden niet alleen de zo juist genoemde uitschakeling van de Partij van de Arbeid bij de kabinetsformatie in 1959 plaats vond, maar evenzeer ook de kabinetscrisis van 1958.
Na moeizaam overleggen toch van vele maanden was in 1956 een regeringsprogram tot stand gekomen uit het overleg van de fractievoorzitters, telkens na ruggespraak met hun fracties en de formateur Dr.Drees. In dat program stond o.m. dat her-

verkavelde landbouwgronden niet opnieuw versplinterd mochten worden. Dan toch zouden de honderden miljoenen belastinggeld aan de herverkaveling besteed, weggegooid geld zijn.
Br stond ook in, dat de prijsbeheersing van landbouwgronden permanent moest zijn. Ons dicht bevolkte land kent een zodanige landschaarste, dat het overantwoord zou zijn de volksgemeenschap bloot te stellen aan ongeremde speculatiezucht en speculatiemogelijkheden van landeigenaars.
Voor de landeigenaars zijn de landbouwsubsidies niet bedoeld, wel om de werkers in de landbouw een redelijk bestaan te verschaffen.
Toen nu bleek, dat voor deze overeengekomen punten van het regeringsprogram, geen Kamermeerderheid werd gevonden, was het ogenblik van de politieke breuk daar. Het voltrok zich
omtrent het nogal belachelijk aandoende geschilpunt van verlenging van tijdelijke bestedingsbeperkingsbelastingen met 1 of 2 jaar. Het kon beslist geen 2 jaar meer lijden met die belastingen onder Hofstra. Nadien - onder het Kabinet-De Quay - werden door dezelfde niet-socialistische partijen diezelfde slechts voor 1 jaar aanvaarde belastingen nota bene permanent gemaakt. Dat is wat anders dan Hofstra's 2 jaar.
Ook dit is een feit te meer, hetwelk bewijst, dat het in werkelijkheid alleen maar ging om de Partij van de Arbeid uit het kabinet te dringen en dan een beleid te kunnen voeren, dat de Partij van de Arbeid niet zou gedogen.

-o-o-o-

En het mag u dus niet verwonderen, dat wanneer ik hier, thans
sprekende over de politieke situatie en derhalve een oordeel
moetende uitspreken omtrent het beleid van het Kabinet-De Quay,
dit oordeel, democratisch gezien, overwegend zal moeten laten afhangen van de vraag in hoeverre dat kabinet, gewekt vertrouwen heeft gehonoreerd dan wel beschaamd heeft gemaakt.
Nog meer dan op de inhoud van de beloften zelve, leg ik dus de nadruk op de vraag, wat men van zijn beloften waar heeft gemaakt. Want met betrekking tot de vraag of men het met de inhoud van die beloften eens is, daaromtrent moet men uitgaan van de veronderstelling, dat de kiezers het er blijkbaar wel mee eens waren, omdat zij anders niet op die wijze hun stem zouden hebben uitgebracht.

En daarom is mijn voornaamste grief tegen dit Kabinet-De Quay niet zozeer het feit, dat het een aantal beloften heeft gedaan, die mij niet aanstaan, dat is trouwens slechts ten dele het geval, maar mijn grief is, dat het kabinet zijn woorden niet waar heeft kunnen maken, althans niet waar heeft gemaakt en verzuimd heeft daaruit de politieke consequenties te trekken door tijdig af te treden. Het is dientengevolge, dat het
Kabinet-De Quay verwarring onder de bevolking heeft gewekt en het vertrouwen in het democratisch bestel heeft ondermijnd

-o-o-o-

Wat waren dan die toezeggingen van het Kabinet-De Quay?
Men kan die vinden in de regeringsverklaring, afgelegd door de Minister-President in de Tweede Kamer bij het optreden van zijn kabinet op 26 mei 1959.
Daaruit komt allereerst vast te staan, dat het ontbreken van de binding van het regeringsprogram aan de fracties, dus de kans op verwerkelijking van dat program, de hoofdoorzaak is geweest, dat het contact met de Partij van de Arbeid werd verbroken. Immers als de Partij van de Arbeid geen redelijke zekerheid heeft, dat in moeizaam overleg door haar in het regeringsprogram verkregen punten ook werkelijk zullen worden uitgevoerd, dan blijven slechts haar concessies over om uitgevoerd te worden, concessies, die uiteraard ongaarne slechts gedaan worden om overeenstemming te bereiken. Naast die binding echter noemt de heer De Quay in een adem als geschilpunten ook het Nieuw-Guinea-beleid en de daarmee samenhangende wijziging van de Dienstplichtwet, alsook het loonbeleid.
Men mag nu, achteraf oordelende, wel constateren, dat de Partij van de Arbeid niet ten onrechte zich heeft verzet tegen het voorgenomen Nieuw-Guinea-beleid, niet ten onrechte ook de inschakeling van het parlement verlangde om dienstplichtigen tegen hun wil naar Nieuw-Guinea over te brengen en niet ten onrechte zich verzette tegen een loonbeleid, waar bij de. zwaksten verhoudingsgewijze nog meer achterop zouden komen.
Vervolgens dan beloofde Prof. De Quay dat het kabinet hoge prioriteit zou verlenen aan voldoende woongelegenheid.
Welnu, wij weten het, hoe de belangen van de minder bedeelden
zijn opgeofferd aan de winstmogelijkheden in de vrije bouwsector. Dat beleid bleek met de kreet christelijk-sociaal niets van doen te hebben. Wel werden

overeenkomstig de beloften, de huren verhoogd en de melksubsidie afgeschaft. Maar de investeringsfaciliteiten ten behoeve van de ondernemers, die werden niet afge schaft, hoogstens wat ingeperkt in het licht van de hoogconjunctuur en de daarmee samenhangende overspannen arbeidsmarkt.
Toch verkregen die ondernemers uit die hoogconjunctuur duizelingwekkende winsten.
De belastingdruk, zo zei de Minister-President vervolgens bij zijn eerste optreden, is in Nederland wel zeer zwaar gewonden. Waarde Toehoorders, sindsdien is onder het beleid- De Quay die belastingdruk alleen maar toegenomen. Ja, al zult u het wellicht niet geloven, het is toch een feit, dat die druk nog belangrijk toegenomen zal blijven, zelfs indien de zo lang en nadrukkelijk beloofde belastingloonrorde van minister Zijlstra, werkelijkheid zal zijn geworden. De volmacht om zodanige belastingverlaging in te voeren verkreeg minister Zijlstra vlot van de Tweede Kamer. Toen ik voor Hofstra zo'n volmacht bepleitte, verklaarde de heer Romme daar het Nederlandse parlement te goed voor te achten, alsook dat wij niet in Franse toestanden leven. Zulk meten met twee maten is voor mij het telkens terugkerende bewijs, hoeveel de conservatieve krachten er voor over hebben de Partij van de Arbeid uit de regering te houden. Dat is allesbehalve het geval, omdat die Partij van de Arbeid zo verburgerlijkt is, maar juist omdat zij daden wil zien voor haar niet overdreven woorden.
Luisteren wij verder naar de beloften van Prof. De Quay.
Ik citeert "Beperking van de uitgaven van het overheidsapparaat zal dan ook moeten plaats vinden." Welnu, waarde toehoorders, het is bekend, dat de rijksuitgaven voor het eerst in onze geschiedenis de 10 miljard hebben overschreden, tien duizend miljoen gulden aan uitgaven in een jaar. Immers, de uitgaven stegen onder minister Zijlstra van 9 miljard tot 11 miljard, dat wil zeggen op de begroting. Men is er van overtuigd, dat wanneer de afrekening komt, het 12 miljard zal blijken te zijn. In drie jaar tijd een stijging van overheidsuitgaven van drie duizend miljoen gulden oftewel een stijging van duizend miljoen gulden per jaar. En dat onder het kabinet, dat de overheidsuitgaven zou terugbrengen. Zelf noemt minister Zijlstra in de Miljoenen Nota dit resultaat van zijn beleid "teleurstellend".
Hoef ik daaraan ook maar iets toe te voegen?
Maar zijn dan misschien dientengevolge de gemeenschapsdiensten zo royaal bedeeld geworden? Hebben wij een P.T.T. gekregen met zodanig goed bezoldigde

functionarissen, dat de dienst niet lijdt onder gebrek aan arbeidskrachten? En is dat ook het geval met gemeenschapsdiensten als ziekenhuizen, spoorwegen, politiediensten, wegenbouw? Ik waag het te betwijfelen. En toch beloofde minister De Quay, ik citeer maar weer: "Grotere efficiency in het overheidsapparaat".
Welnu, ik constateer dat precies het omgekeerde is bewerkstelligd. Minder waar voor meer geld. Datzelfde beleid heeft het kabinet trouwens bewerkstelligd inzake volksvoedsel als de zuivelproducten.
En dan dat andere geschilpunt, dat van die vrije loonpolitiek, u weet het: nimmer kenden wij een zodanig star dirigisme.
Onder de geleide loonpolitiek werd tenminste gewerkt met algemene richtlijnen, maar dit kabinet stelt de lonen vast, welhaast van situatie tot situatie. Denk aan de metaalindustrie.
Met het omroeppersoneel hebben wij de zotheid beleefd, dat de regering éénmaal 3% toeslag toestond, nadat het hoogste loon- college, het College van Rijksbemiddelaars 2 x 3% toelaatbaar had geacht. En die kleine groep was toch waarlijk voor de economie van geen betekenis. En natuurlijk onder zulke omstandigheden vindt er in het vrije bedrijf massaal grijze en zwarte loonvorming plaats. Zou dat het vertrouwen doen toenemen in het woord en het voorschrift van de Nederlandse regering?
Hoezeer de positie van de vakbeweging, een essentieel element in ons democratisch bestel, onder die omstandigheden wordt ondermijnd, het behoeft hier geen nader betoog. Het Christelijk Historisch Weekblad van 5 januari jl. noemde het overleg inzake de ambtenarensalarissen verbijsterend en een volledige mislukking, alsmede dat het woord van de overheid een geduchte knauw heeft gekregen.
De heer Borst, de voorzitter van het verbond van Prot. Chr. Werkgevers beklaagde zich op 16 mei jl. dat de onzekerheid van het beleid niet bevorderlijk was voor het gezag van de regering. De heer Berghuis, de voorzitter van de Anti Revolutionaire Partij beklaagde zich publiekelijk, dat zozeer de draak met het kabinet werd gestoken,
Dat alles ten spijt, waarde toehoorders, hielden die klagende partijen toch dit kabinet in stand. En dat zal zo blijven, tenzij de kiezers er een eind aan maken.

-0-0-0-

Waarde toehoorders. Ik ga voorbij aan de beloofde decentralisatie en de nieuwe

bestuursvormen, waarvan - minister Toxopeus erkende het - evenmin iets terecht gekomen is, om stil te staan bij de vraag wat de oppositie tegen deze gang van zaken heeft ondernomen.
Het eerste nu wat de oppositie heeft ondernomen was, een kabinet, dat zoveel goeds beloofde, met welwillendheid tegemoet treden. Want het gaat tenslotte niet om de vraag of er P.v.d.A.-ministers zijn, maar welk beleid er gevoerd wordt| ook al spreekt het natuurlijk vanzelf, dat het in de Nederlandse verhoudingen onmogelijk is een progressief beleid te voeren zonder deelname van de grootste progressieve partij. Maar toch, er werd nu eenmaal van alles beloofd, en de feiten moesten het maar uit wijzen.
Daarom was het dat ik, na de zogenaamde onhandelbaarheid om van het verkiezingsprogram af te wijken, plotseling tot "gematigd" werd gekwalificeerd. Prof. Romme voorop en een deel van de pers daar achter, waren ontdaan over mijn gematigdheid. Was dat nu alles wat de Partij van de Arbeid als oppositie naar voren wist te brengen? Inderdaad, waarde toehoorders, tegen beloften vecht ik niet. Integendeel, ik heb de regering een faire kans gegeven haar voornemens waar te maken, dat heb ik trouwens ook gedaan in de Nieuw-Guinea-affaire, maar daarover straks.
Toen dat welwillend tegemoettreden niet baatte, was een volgende activiteit van de oppositie om het regeringsbeleid ten goede te beïnvloeden het indienen van moties. De Partij van de Arbeid heeft enige tientallen moties ingediend om het regeringsbeleid te wijzigen. Enkele daarvan zijn door de Kamer aangenomen, laatstelijk die betreffende de Bijlmermeer, verschillende zijn verworpen, maar desondanks uitgevoerd en de meeste zijn verworpen en niet uitgevoerd.
Zo is onze eerste motie, die betreffende de Lauwerszee, gehoond door Prof.Romme, weliswaar verworpen, maar wordt intussen uitgevoerd, terwijl onze laatste motie, die betreffende de verhoging van de A.O.W.-uitkeringen, al voor de behandeling kon worden ingetrokken, omdat, zoals men weet, de verhoging van de A.O.W.-uitkeringen op gang is.
Onder de verworpen moties noem ik ook de motie-Wierda tegen de proefexplosies van een atoombom door de Franse regering in de Sahara en de motie-Peschar om de hulp aan achtergebleven gebieden te verhogen tot de door de Socialistische Internationale gestelde norm van 1% van het nationaal inkomen. Niettegenstaande

echter het feit, dat de Encycliek Mater et Magistra het vraagstuk van de achtergebleven gebieden tot het belangrijkste van het huidige tijdsgewricht rekent, stemde de KVP tegen. Dat deden ook de Anti-Revolutionairen, hoewel de A.R. heer Biesheuvel buiten het parlement een afzonderlijke belasting tot dit doel had bepleit. Ook de Christelijk Historischen stemden tegen en dus in strijd met hun beginselprogram.

-o-o-o-

Ben volgende activiteit van de oppositie was het ondersteunen van voorzieningen, die een uitwerking waren van onzerzijds gestelde wensen. Ik denk aan de motie-Peschar tot belastingverlaging voor ongehuwden, alsook aan de uitwerking van het door Hofstra gestelde beginsel van fiscale tegemoetkoming aan de werkende gehuwde vrouw.

-o-o-o-

Ten slotte noem ik onder de taken van de oppositie, dat op haar de verplichting rust in en buiten het parlement aan te tonen, waar het kabinet al te zeer achterblijft bij de gewekte verwachtingen. Ik geloof, dat ook dit werk niet zonder resultaat is gebleven. Want hoewel begrijpelijkerwijze zijdens de regeringspartijen die tekortkomingen van het kabinet, zo niet verzwegen, dan toch gaarne verdoezeld of goedgepraat worden, is toch met name in Katholieke persorganen een aantal
malen te lezen geweest, hoe onbevredigend de toestand is van een kabinet zonder fractiebinding. Daarin ligt dan met zoveel woorden de erkenning vervat van het falen van het Kabinet-De Quay op zijn meest fundamentele uitgangspunt, laatstelijk nog schreef "De Volkskrant" in deze zin naar aanleiding van de Algemene Kinderbijslagwet en zulks niet zonder reden. Immers de Algemene Kinderbijslag-regeling voor zelfstandigen, die volgens Prof. Romme in brede lagen van de bevolking bijval en voldoening zou wekken, werd in feite een noodvoorziening, die door de protestantse partijen werd aangevoeld als zijnde slechts een rooms-katholiek stuk wetgeving, omdat alleen de grotere gezinnen tegemoet werden gekomen, terwijl de "algemeenheid" in de Algemene Kinderbijslagwet ontbrak, doordat grote groepen zelfstandigen wel premie moeten betalen, maar geen bijslag ontvangen.
Daar zullen we straks, als de uitvoering daar is, nog spektakel genoeg over beleven. Minister van Rooy werd al tot heengaan gedwongen, omdat hij de bochten, waarin de

KVP zich wrong, onvoldoende verborgen hield.
Dat te midden van een en ander, van het voor de Partij van de Arbeid voorgestane facet van meer rechtvaardige inkomensverdeling niet veel terecht gekomen is, spreekt wel vanzelf.

-o-o-o-

Een andere politieke gebeurtenis, die niet zonder opening van de werkelijke stand van zaken door de oppositie, zich heeft voltrokken, was de crisis van Kerstmis 1960 betreffende het woningbouwbeleid. Het kabinet zakte als een slappe pudding in elkaar en bleek over generlei prestige te beschikken. Het keerde terug met de mededeling te zullen blijven zitten tot het door de Kamer zou worden weggestuurd. Geen fier devies; wel duidelijk wat betreft de verantwoordelijkheid der niet gebonden politieke partijen, die inmiddels
en aldus regeringspartijen werden. De morele malaise greep om zich heen, alle hoogconjunctuur ten spijt.
Philips weigerde de lonen aan de regeringsvoorschriften aan te passen, omdat de rekenmachines daartoe niet in staat zouden zijn.
De suikerfabrikanten staken de draak met het kabinet door te verklaren na afloop van de campagne het te veel uitbetaalde loon te zullen terugvorderen.
En het optreden van de groep Rijkens rechtstreeks tegen het regeringsbeleid in, wijst ook al niet op prestige.
De heer Tilanus beklaagde zich in de Kamer over gebrek aan psychologisch inzicht bij het kabinet.
Herinnert men zich nog de wilde busstaking, waarbij het kabinet weigerde in overleg te treden met de bonafide vakorganisaties, omdat buiten de organisatie om een staking plaats vond?
Ook daaromtrent werd een motie mijnerzijds om te onderhandelen, wel verworpen, maar reeds de volgende dag uitgevoerd.
En men herinnert zich hoe het kabinet en met name de Ministerpresident in de pers is belaagd, vanwege de cocktailparty.
Het lijkt naar niets, schreef "Trouw".
En herinnert men zich de blunder van de Doorman-tocht, hoezeer de oppositie

daartegen tijdig en nadrukkelijk had gewaarschuwd?
En zo, waarde toehoorders, is het onafgebroken gegaan met dit kabinet vanaf de samenstelling met zijn drie dozijn bedankjes voor het ministerschap tot aan recentelijk, toen een hoofdartikel in de Nieuwe Rotterdamse Courant van 30 november jl. het optreden van minister De Quay in de Eerste Kamer met betrekking tot het zelfbeschikkingsrecht der Papoea's rubriceerde onder de titel; "Misleid".
Waarde toehoorders. Ik verontschuldig mij voor deze nare opsomming. Maar het zijn slechts feiten, slechts een zeer beknopte selectie uit veel meer feiten, waaruit veelal blijkt, hoe de eigen geestverwanten van het kabinet er over denken.
Ik zou de werkelijkheid te kort doen, als ik er niet iets van zou etaleren. Persoonlijk geloof ik dan ook, dat het in het verleden nooit zo erg is geweest.
Een hardnekkig gerucht wil zelfs, dat hoge gezagsdragers zich, over het hoofd van het kabinet heen, rechtstreeks tot de Koningin hebben gewend om voorzieningen met betrekking tot Nieuw-Guinea. Van de beloofde handhaving en versterking van de democratie gesproken!
De geleidelijk aan tot regeringspartijen geworden groeperingen zijn zo zeer in toenemende mate medeplichtig geworden aan deze totaliteit der onbehagelijkheid, dat zij geen enkele andere uitweg meer zien dan dit kabinet tegen elke -prijs te doen voortbestaan met zo iets van: Na ons de zondvloed.
Zullen de oorlogshandelingen van Indonesië dit alles op de achtergrond schuiven?
Ons probleem als Partij van de Arbeid is, om het Nederlandse volk te doen verstaan, dat er maar één gezonde uitlaatklep is voor dit algemeen onbehagen, dat is electorale versterking van de oppositie.
Het Nederlandse volk moet begrijpen, dat de democratie de grondslag van de vrijheid is.
Welke onvolkomenheden de democratie moge aankleven, telkens opnieuw geeft zij de mogelijkheid van een onrevolutionaire onbloedige regeringswijziging. Een volk, dat niet de wettelijke kansen aangrijpt om een ongewenste regering te doen verdwijnen, ondermijnt daarmee zijn eigen vrijheid.
Het Nederlandse volk dient de rekening te presenteren aan de partijen, die dit intermezzo-De Quay hebben getolereerd. Gebeurt dit niet, dan wacht ons dit soort regeermethoden blijvend in de toekomst. Dat is het, wat in de verkiezings- actie duidelijk moet worden. Daarbij moet men erop verdacht zijn, dat zij, die in het nauw

zitten, rare sprongen zullen doen.
Daarop moeten wij meer verdacht zijn dan wij in het verleden, te goeder trouw, waren.
Want een mislukt regeringsbeleid wordt geen haar beter, als de pers zich alom druk maakt om een zich verontwaardigd voordoende Cals of een zich in persoon aangevallen voelende Prof. De Quay.
In dit soort afleidingsmanoeuvres moeten wij eenvoudig niet trappen.
Wij moeten er de ogen van het Nederlandse volk voor openen, dat die verwisseling van hoofdzaken door bijzaken, het bewijs levert , dat de regeringsgroeperingen zakelijk en feitelijk niet uit de voeten kunnen.

-o-o-o-

reen volgend punt W.T. is of deze vraagstukken van lands- politiek nu, ter gelegenheid van provinciale en plaatselijke verkiezingen zozeer het accent moeten hebben.
Zo daaraan twijfel mocht bestaan, dan moet die in het licht van de ervaringen van 4 jaar geleden als sneeuw voor de zon zijn verdwenen.
In 1958 toch zijn het de Provinciale Statenverkiezingen geweest, die de oorzaak zijn geworden van dc val van het kabinet-Drees, Dat kabinet had te kampen met een economische depressie. In !s lands belang had de Partij van de Arbeid toegestemd in maatregelen van bestedingsbeperking, uiteraard met de andere partijen! Dat heeft echter de voorzitter van de K.V.P., de heer Van Doorn niet verhinderd de leuze aan te heffen dat de Partij van de Arbeid de partij was van de bestedingsbeperking en de K.V.P. die van de bezitsvorming.
Het woord "bezitsvorming" zult u intussen onder het kabinet De Quay wel vergeten zijn, men hoort niet meer van dit hoge doel, waar vroeger het voortbestaan van de kabinetten Drees door werd bedreigd.
Welnu in die tijd, in 1958 bij die Provinciale Staten-verkiezingen werd een uitslag verkregen die voor de Partij van de Arbeid werd uitgelegd als een nederlaag. Toch verloren wij slechts 2 zetels in het gehele land tegen de zoveel kleinere Anti Revolutionaire partij 6 zetels; wij verloren minder dan 1% in vergelijking met de vorige Provinciale Statenverkiezing van 1954. Maar wij behaalden 4% minder dan de hoogste ooit door ons behaalde top bij de Kamerverkiezingen van 1956.
En na dat verlies van die 2 zetels over het gehele land gerekend riep de heer

Berghuis, de voorzitter van de zoveel kleinere Anti Revolutionaire Partij uit, die inmiddels zelfs 6 zetels had verloren, dat nu een kabinet zonder Partij van de Arbeid boven de horizon kwam.
Dat kabinet nu, zonder Partij van de Arbeid, bleef boven de horizon niettegenstaande het feit, dat binnen een jaar de Partij van de Arbeid bij de Kamerverkiezingen bijna 2% meer behaalde dan bij de Provinciale Staten-verkiezingen.
En daarom dient het Nederlandse volk wederom door alle kronkels heen te zien en te verstaan dat het kabinet-Drees in december 1958 viel als gevolg van de Staten-verkiezingen van maart 1958. Het lijdt geen twijfel of de uitslag van de komende Statenverkiezingen zal worden uitgelegd als een aanvaarden van het kabinet-De Quay door het Nederlandse volk, indien niet de Partij van de Arbeid versterkt uit deze strijd komt. Het lijdt bovendien geen twijfel, dat aan de uitslag van de Provinciale Staten-verkiezingen eveneens zal worden afgemeten of het Nederlandse volk het Nieuw Guinea beleid al dan niet bevredigend acht. Dat nu zou zodanig bedenkelijk zijn, dat ik nog met een enkel woord dien stil te staan, ook in dit verband, bij het Nieuw Guinea vraagstuk.
Ook terzake van dit vraagstuk zullen onze politieke tegenstanders de truc toepassen om de aandacht van de hoofdzaak af te leiden door bijzaken. Wij hebben nu gezien hoe het kabinet Drees moest verdwijnen op grond van een teruggang bij de Provinciale Staten-verkiezingen in 1958 doch niet terug kwam na vooruitgang in 1959; wij hebben voorts gezien, dat het falen van het kabinet-De Quay op welhaast de gehele linie wordt afgeschermd met allerhand incidentjes over een al of niet gelukkig woord of uitdrukking. En wij zullen terzake van het Nieuw Guinea vraagstuk beleven, dat eigenlijk niet van belang is wat het kabinet-De Quay doet of laat, maar wel de ijskast van het kabinet-Drees!
Welnu, W.T. omtrent die fameuze ijskast van Drees breng ik in herinnering hoe bij iedere kabinetsformatie opnieuw is gevochten om de Nieuw Guinea paragraaf. Bij iedere kabinetsformatie heeft de K.V.P. en hebben de Anti Revolutionairen zich hardnekkig verzet om het te vormen kabinet enige armslag te geven in de richting die door de Partij van de Arbeid werd voorgestaan. Nog bij het optreden van het kabinet-De Quay in 1959 verklaarde de heer Bruins Slot:
"Wat de regering zegt over het te volgen Nieuw Guinea-beleid, heeft mijn instemming. Ik zou gaarne vernemen, of ik de desbetreffende passus goed versta,

als ik daaruit lees, dat
de regering over de status van Nieuw Guinea met Indonesië niet in onder-handeling zal treden."
De Minister-President antwoordde daarop:
"De heer Bruins Slot gaat er terecht van uit, dat de regering niet met Indonesië' in onderhandeling zal treden over de status van Nieuw Guinea."
En aangezien de Partij van de Arbeid weigerde zich neer te leggen bij deze inzichten van K.V.P. en Anti Revolu- tionairen, bleef er op het punt Nieuw Guinea slechts één mogelijkheid over, namelijk dat partijen verklaarden gezamenlijk niet tot beleid in staat te zijn; dus de ijskast. Het is dus wel brutaal om de Partij van de Arbeid de schuld te geven,dat het probleem niet in progressieve zin is opgelost. Natuurlijk zou het de Partij van de Arbeid vrij gestaan hebben te weigeren aan een kabinet met zo'n Nieuw Guinea-ijskast deel te nemen. Daarmee zou echter het vraagstuk Nieuw Guinea niet gebaat zijn geweest, eerder nog meer achterop. Maar het Nederlandse volk zou daar tegenover bepaaldelijk niet in die duidelijkheid en in dat tempo de resultaten van socialistische welvaartspolitiek hebben ervaren. Daarmee doel ik niet alleen op sociale wetgeving als b.v. de Algemene Ouderdomsvoorziening of de Weduwen- en Wezenwet, maar ik doel vooral op de beginselen van behoorlijk sociaal economisch bestuur, waarop de socialisten reeds 25 jaar geleden in het Plan van de Arbeid de aandacht vestigden en die na 1945, onder veel moeilijker omstandigheden, in praktijk zijn gebracht.
Ik denk er aan, dat het Nederlandse volk geleerd heeft, alle verzet van de Anti Revolutionairen en van de liberalen de heer Oud voorop, ten spijt, dat belastingheffing niet alleen dient om uitgaven te dekken maar ook om het economisch leven in evenwicht te houden.
Dat was de les van de zo bestreden Lietinck. Ik denk er voorts aan, dat het Nederlandse volk in die luttele jaren geleerd heeft het liberale misverstand in te zien als zou in het economisch beleid de welvaart worden bevorderd door het eigen belang centraal te stellen, in plaats van het belang der gemeenschap als geheel. Het economisch beleid wordt thans gedirigeerd op de grondslag van nationaal economische studies en cijfers, vervat in het jaarlijks economisch plan van het Nederlandse Plan Bureau. In deze opzichten freewheelen de ministers Zijlstra en de Pous, op de door de socialisten in de praktijk gebrachte theorie.

En wat het loonbeleid betreft, alle terzijde schuiven van de geleide loonpolitiek ten spijt, is er niemand die de vrije loonpolitiek zo haar beloop zou willen laten, dat het economisch bestel er door uit zijn evenwicht zou geraken. Dat is geenszins vanzelfsprekend, W.T., kijk maar over de grenzen! De gemeenschapsgedachte en de gemeenschaps- verantwoordelijkheid groeien niet vanzelf, maar slechts als gevolg van een positief socialistisch beleid.
Wat een verschil tussen het vooroorlogse uitzieken door middel van werkloosheid onder Colijn en Oud en de volledige werkgelegenheid, arbeidsvrede en bestaanszekerheid, die door de socialisten zijn gebracht hoezeer nog te veel slechts in beginsel; maar wat wil men na zo luttele jaren. Welnu door voor de Nieuw Guinea-ijskast buiten de regering te blijven, zou de Partij van de Arbeid deze kansen laten lopen. Terecht heeft de Partij van de Arbeid, dit verzuim niet begaan; aan een partij van de altijd schone handen ontbreekt de daadkracht, de wil tot verwerkelijking, Zoals Thorbecke omstreeks 1848 in enkele jaren het later uitgegroeide beginsel van de parlementaire democratie heeft gevestigd, zo
heeft de Partij van de Arbeid het beginsel gezaaid van sociaal-fiscaal en economisch gemeenschapsbeleid.
De Nieuw Guinea politiek van de Partij van de Arbeid echter, die kon niet in het kabinet tot uiting komen. Maar de fractie heeft zich daaromtrent vel degelijk uitgesproken. Zij heeft in 1950, dus 12 jaar geleden, in de Kamer gepleit voor de overdracht van Nieuw Guinea aan Indonesië, gelijktijdig bij de soevereiniteitsoverdracht alsook in de periode van onderhandelingen met Indonesië, die daarna is gevolgd. Maar die overdracht aan Indonesië kon niet plaats vinden door het tegenstemmen van de Anti Revolutionairen alsook het slechts voorstemmen van de V.V.D. op conditie, dat Nieuw Guinea uit de soevereiniteitsoverdracht zou worden teruggehouden. De liberale minister Stikker, die er anders over dacht, moest dan ook aftreden. Toen in 1955 bleek, dat bilaterale, dat tweezijdige besprekingen niet alleen geen oplossing maar zelfs grotere verwijdering brachten, is de Partij van de Arbeid gaan pleiten voor een oplossing langs multilaterale, langs internationale weg, steeds maar door de gewetens wakker schuddende, dat het Nieuw Guinea vraagstuk een oplossing vereiste.
In 1958 dienden wij daartoe zelfs een motie in, de bekende, die door prof. Romme werd begroet met "Nieuw Guinea te huur, te koop enz"!

Dit standpunt voor een oplossing zoveel mogelijk langs internationale -weg zijn wij blijven innemen, ook toen uiteindelijk in 1961 de heer Bruins Slot gesukkeld was tot een bilateraal gesprek zonder grondslag, juist op een tijdstip dat het kabinet-De Quay een internationale oplossing beproefde. Dit kabinet-De Guay was gestart in 1959 op de oude starre Anti Revolutionaire grondslag van geen overleg met Indonesië omtrent de status van Nieuw Guinea, het maakte Nederland in de wereld belachelijk met de Doorman-vuist en vervolgens, via de cocktailparty een reuzezwaai, tot het aanbieden van de soevereiniteit van Nieuw Guinea in de Assemblee van de Verenigde Naties.
Dat alles geschiedde op de minst vertrouwen wekkende wijze van tegenstrijdige verklaringen tussen hetgeen de heer Luns in Amerika vertelde en prof. De Quay hier. De Minister-President koos voor zijn gymnastische toeren bij voorkeur de Eerste Kamer uit. Door innerlijke verdeeldheid, door gebrek aan gezag en doelbewustheid heeft dit beleid tot niets geleid. Wij hebben dat in 's lands belang betreurd. Wij als oppositie zouden in 's lands belang gaarne het kabinet-De Quay succes hebben gegund in het Hieuw Guinea vraagstuk. Wij hebben niet, zoals sommige groot-industrielen gepoogd de regering een spaak tussen de benen te steken, al onze kritiek ten spijt, kritiek die wij zo zorgvuldig gedoseerd hebben uitgesproken, dat wel de regering zo zij gewild had, maar niet de tegenpartij daar haar voordeel mee kon doen.
En daar heeft u dan het antwoord op de tweede bij zaken- vraag die men u tijdens de verkiezingsactie zal voorleggen.
De eerste was, dat eigenlijk dr. Drees aansprakelijk zou zijn voor de Hieuw Guinea-misère; daar heb ik al op geantwoord. Maar de tweede is dan waarom bestrijdt mr. Burger minister Luns thans zo scherp in tegenstelling tot oktober j.l. Het antwoord is, dat de oppositie niet graag ook de verantwoordelijkheid wil dragen, de oplossing van dit vraagstuk zou hebben bemoeilijkt op een tijdstip, dat er volgens de regeringsmethode wellicht nog kansen waren.
Maar na de mislukking voor de UNO dienden de kaarten, wederom in 's lands belang duidelijk op tafel te worden gelegd. Dit temeer, omdat de regering niet bleek te beseffen dat en hoezeer New York een mislukking geweest was.
Immers volgens de gebruikelijke methode werden bijzaken tot hoofdzaken, werden nevensuccesjes tot HET succes gebombardeerd. Noch de Minister-President, noch

minister Luns, noch één van de regeringspartijen vermochten op 2 en 3 januari j.l. in de Tweede Kamer antwoord te geven op de simpele vraag, die ik een aantal malen heb herhaald, hoe het toch mogelijk was, dat wij ons in New York zo met handen en voeten hadden verzet tegen de resolutie van India, ook nadat de Brazzaville-resolutie reeds was verworpen.
Immers in die India-resolutie werd niet anders gevraagd dan overleg tussen Nederland en Indonesië onder toezicht van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. Welnu op dat tijdstip, op 2 januari, enkele weken later dus, liep minister Luns zich het vuur uit de sloffen om zodanig overleg van Indonesië gedaan te krijgen; het overleg met Indonesië hetwelk hij toen in de UNO gepresenteerd kreeg en weigerde. Ik excuseer mij weer, W.T., maar ik zou u tekort doen als ik u de waarheid onthield, dat zo'n politieke blunder in een zo vitale zaak voor iedere minister en voor ieder kabinet dodelijk zou behoren te zijn, wil het parlement op respect aanspraak blijven maken.
Maar integendeel, getolereerd werd, dat onder het rookscherm van gewichtige telegrammen-wisselarij, van nog gewichtiger geheime vergader!j, alsmede afwisselend optimistische en pessimistische verklaringen, in feite wordt afgewacht of niet een wonder gebeurt; het wonder dat het gesprek met Indonesië zou kunnen plaats vinden, dat te New York in de UNO via India werd aangeboden, doch door Nederland van de hand gewezen. Op dat verloren toverland wachten wij.
De Partij van de Arbeid heeft deze levensgevaarlijke passiviteit met klem terug gewezen.
De Partij van de Arbeid heeft een constructief beleid geëist dat tot een vreedzame oplossing zou voeren, een beleid waarbij militair ingrijpen volstrekt zinloos zou zijn. Zodanig beleid is temeer redelijk, omdat het standpunt niet vol te houden is, dat gevochten zou moeten worden voor een gebied waarvan de regering de soevereiniteit te New York op tafel heeft gelegd; een gebied derhalve waarvan Nederland moreel reeds afstand heeft gedaan. Daarom is het dan ook dat tot een beleid van vreedzame oplossing door de Partij van de .Arbeid een drietal stellingen naar voren zijn gebracht. En wel ten eerste,dat het een Nederlands belang is, dat de Paoea's bereid zijn tot samengaan met Indonesië.
Dus geen beleid van eigen vlag, eigen volkslied e.d. maar het begrip wekken bij Indonesië, dat het Nederlandse beleid niet strijdig behoeft te zijn, kan zijn en mag

zijn, met wat Indonesië nastreeft.
Daartoe zou m.i. een internationale overgangsphase nuttig zijn, maar als Indonesië zo onverstandig zou zijn, dat niet te willen, mogen de onderhandelingen daarop niet stranden. De tweede stelling luidt, dat er geen bezwaar is om met Indonesië te onderhandelen ook al staat Indonesië op het standpunt dat het de soevereiniteit over Nieuw-Guinea reeds bezit en Nederland slechts de bezetter is.
Immers ook vanuit dat standspunt zijn passende vormen van zelfbeschikking denkbaar. Er is geen reden om als vanzelfsprekend aan te nemen, dat Indonesië daar geen oren naar zou hebben. En indien Indonesië en dat is de derde stelling, desondanks in alle opzichten onredelijk zou blijken, dan dient Nederland een termijn te bepalen, waarna het Nieuw-Guinea zal verlaten. Vanuit deze drie uitgangspunten is het gaan vechten eenvoudig ridicuul.
Om alle misverstand te voorkomen merk ik met nadruk op dat uiteraard Nederland zijn functionarissen en gezinnen daar, niet in de steek zal mogen laten. Maar tegenover de gehele wereld zal bij zodanig duidelijk beleid gericht op het zinloos maken van militair geweld worden gedemonstreerd, dat als er desondanks geschoten wordt, dit alleen maar het geval is, omdat Soekarno schieten wil. Hoe sterk zou de regering staan als zij dit beleid aanvaard zou hebben. En nog sterker, ik zeg het waarlijk niet uit onvriendelijkheid, indien de zinsnede van het Katholieke blad "De Tijd" van 16 januari j.l. zou worden verstaan luidende: "dat de heren Luns en Bot in hun openbaar optreden niet het vermoeden wekken innerlijk bereid te zijn tot het zoeken van een compromis."
Laten wij ons, W.T., ook thans niet laten ophitsen en in de toestand manoeuvreren waarin wij zouden uitsluiten, dat ook aan Indonesische zijde, krachten van redelijkheid werkzaam zijn.
't Is niet voor niets, dat socialisten als de oud minister-president Sutan Sharir gevangen wordt gezet in Indonesië.
W.T. Er dient gepraat te kunnen worden over Indonesisch bestuur in Nieuw-Guinea en hoe dat zou zijn.
Er dient gepraat te kunnen worden over de betekenis van de woorden van Soebrandio voor de UNO, dat redelijke Nederlandse toezeggingen aan de Paoea's gehonoreerd zullen worden. Er dient zo enigszins rnogelijk gepraat te kunnen worden met inschakeling van derden, teneinde niet opnieuw in de vele twijfels en

tegenstellingen te vervallen, waartoe
alle vroegere bilaterale besprekingen aanleiding hebben gegeven van Lingadjati af tot Geneve toe.
Er dient over gepraat te kunnen worden of Nederland hoe dan ook, b.v. financieel, nog in de toekomst een taak ten bate van Nieuw-Guinea zou kunnen of dienen te vervullen. Zodanig beleid, waarin een vreedzame oplossing voor het Nieuw-Guinea-vraagstuk een centrale doelstelling zou zijn, is nog mogelijk, nadat en omdat de Koninklijke Marine een infiltratie van grotere orde heeft verhinderd. Voor zodanig beleid, waarin een vreedzame oplossing voor het Nieuw-Guinea- vraagstuk een centrale doelstelling zou zijn, heeft de Partij van de Arbeid verklaard bereid te zijn medeverantwoordelijkheid te aanvaarden.
De liberale-confessionele Kamermeerderheid meent het zonder ons te kunnen. Laten wij het hopen. Wij konden niet meer doen dan de verantwoordelijkheid duidelijk stellen.
Maar ik kan niet hopen dat het Nederlandse volk straks bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten een beleid zal blijken te accepteren, dat in het beste geval geen grote ongelukken brengt.
Waarde Toehoorders, ik kom tot mijn slotbeschouwing.
Wanneer ik de mening ben toegedaan dat het belang van het Nederlandse volk met zich brengt, dat de Partij van Arbeid gunstig uit de komende verkiezingen komt, dan is dat niet alleen vanwege de bestuurskracht, die wij in het verleden
hebben opgebracht, niet alleen ook vanwege het niet vervullen door het kabinet-De Quay van zoveel beloften tot nadeel van de democratie, noch ook uitsluitend vanwege mijn bezorgdheid terzake van de Nieuw-Guinea situatie, maar het is in zeer belangrijke mate ook vanwege de toekomst, waaraan de Partij van de Arbeid wil bouwen.
Want wij leven dan toch maar in een land, waarin iets meer dan een 0,5% van de bevolking, n.l. 0,6% over de helft van alle vermogen beschikt. En 99,4% over de andere helft. Wij leven in een land, waarin 4% van alle naamloze vennootschappen beschikt over 4/5 van het totale vermogen van alle naamloze vennootschappen. De door die vennootschappen gemaakte winst bedraagt rond 9- duizend miljoen gulden per Jaar, waarvan de helft wordt uitgekeerd aan dividenden en tantièmes en de andere helft in het bedrijf wordt gehouden. Zodoende neemt de waarde van die

bedrijven toe en de aandelen waren in 1960 dan ook 4 maal zoveel waard als in 1953. Zij wier vermogen, naast alle ontvangen dividenden, aldus verviervoudigd is, behoeven in Nederland geen vermogensvermeerdering te betalen in tegenstelling tot Amerika. Wel stelde minister Zijlstra voor de commissaris- senbelasting af te schaffen.

Het is u bekend, dat er commissariaten zijn tot bedragen van 1/4 miljoen gulden inkomen per Jaar per persoon.

Het is u ook bekend, dat zij die van dergelijke situaties profiteren, voor het overgrote deel telkens uit hetzelfde kringetje van bevoorrechten wordt gevonden. Het kan u voorts bekend zijn, dat die bevoorrechten veelal niet slechts óen, maar een aantal commissariaten vervullen.

Tegen die samenleving nu protesteren wij en blijven wij protesteren. Ook wanneer daarin niet van vandaag op morgen wijziging gebracht kan worden.

Wij kunnen ons niet neerleggen bij een situatie waarin de K.V.P. tegen onze eis van bezitsspreiding demagogie bedrijft met het woord bezitsvorming, om niets te doen wanneer de Partij van de Arbeid uit de regering is gemanoeuvreerd, althans niets wat in verhouding staat tot de door mij gesignaleerde wantoestanden. En dan te bedenken, dat er in deze samenleving, alle hoogconjunctuur ten spijt, nog honderdduizenden zijn die dagelijks in financiële zorg verkeren. Ja zelfs ten aanzien van een zo algemeen erkende misstand als die van de Invaliditeitswet heeft dit kabinet kans gezien een beleidskeuze te doen die in feite de verbetering met jaren heeft vertraagd.

Echter, W.T. Boven deze vraagstukken uit, laten wij ons toch als socialisten niet ontroven, mede vooraan te staan in de strijd voor de vrede. Wij weten hoezeer de wereld door de Oost/West tegenstellingen in tweeën gescheurd is.

Om ons dat te doen beseffen, was de Berlijn-crisis en waren de massale atoomontploffingen overbodig. In die rampzalige situatie zijn momenteel de praktische mogelijkheden beperkt. Enerzijds werken wij mee om voor de Sowjetunie het risico voor een agressie te groot te maken. Anderzijds is daar onze dagelijk*bereidheid, ons dagelijks aanbod tot gezamenlijke gecontroleerde ontwapening. Geen ogenblik echter mag de moeizaamheid van en de verontrusting over deze positie ons doen verflauwen of doen vergeten die terreinen, waar wel groot werk reeds terstond te verwerkelijken valt. Groot werk, dat eveneens voorwaarde is

om een vreedzame samenleving duurzaam te vestigen. Want de niet-communistlsche wereld is verdeeld in een rijk en een arm deel en het is die tegenstelling welke evenzeer de vrede bedreigt.
Ik herinnerde er reeds aan hoe de encycliek Mater et Magistra de hulp aan de achtergebleven gebieden een opdacht van de eerste orde acht. Hier dient handelend te worden opgetreden. Een rechtvaardige economische orde, een vreedzame wereldorde, gedragen door mannen en vrouwen wier overtuiging in de vrijheid geworteld is, dat is het wat het socialisme nationaal en internationaal heeft te bieden. Daarvoor is het dat de strijd blijvend moet worden gevoerd. Is er één politieke partij in Nederland die naar recht en redelijkheid dergelijke doeleinden en perspectieven vermag te openen? Waar en wat is dan toch de toekomst, die de confessionele politiek alsnog te bieden zou hebben? Waar zijn de beleidslijnen die aan het liberalisme iets anders verschaffen dan een groots verleden?
En aan het communisme mag ik wel zwijgend voorbij gaan.
Welnu de krachten van het conservatisme hebben, gebruik makende van een incidentele economische inzinking, het democratisch socialisme in zijn opmars gestuit. Nu zijn in de loop van ruim een jaar tijds niet minder dan drie verkiezingen in het verschiet. Daarbij zal worden uitgemaakt of de Partij van de Arbeid een partij is als een andere, dan wel of die partij de samenleving kan veranderen. Een partij als oen andere is de Partij van de Arbeid als zij met een zetel meer of een zetel minder straks mee kan regeren of niet, naar gelang haar prijs bescheiden is. Maar aan de Partij van de Arbeid wordt in en door die drie verkiezingen óók een bijzondere kans gegeven als gevolg van het falen van de conservatieve concentratie en de misleidende wijze waarop de Partij van de Arbeid terzijde is gedrukt. De kans namelijk op een zodanige positie, dat de politieke verhoudingen in Nederland het voorshands niet langer toestaan te regeren dan in overleg, althans na redelijk overleg met de Partij van de Arbeid. -
Er zijn waarlijk niet zulke extra grote verschuivingen nodig om het democratische socialisme weer als het normale toekomst-pad te zien. Daarvoor is slechts nodig een duidelijke uiting van onbehagen van de kiezer op te heden, ten koste van de regeringspartijen en ten gunste van de Partij van de Arbeid, Of zijn we geremd, ja teruggedrongen voor lange tijd, voor vele jaren? Moet het zijn als bij het Indonesië- en Nieuw Guinea-beleid, dat pas jaren later wordt erkend, dat de socialistische visie

te prefereren was ?
Moet het zijn als met het Plan van de Arbeid, dat pas na tientallen jaren de nodeloosheid van veel geleden mense- lijke ellende werd erkend, omdat de socialistische weg geweigerd werd? Oftewel zal het zijn, dat de kansen worden aangegrepen die hier en nu voor ons liggen?
Daartoe draagt Gij congres een zware verantwoordelijkheid. Laat de oren niet hangen naar hen, die wanen belangwekkend te zijn door bij voorkeur te speuren of er hier en daar in socialistische kring zelve niet iets te critiseren valt.
Zij fungeren immers als leveranciers van bestrijdingsmiddelen aan alle niet-socialisten. Laat intengedeel in de komende periode u uitsluitend drijven en beïnvloeden door uw verplichting een democratisch-socialistische orde te scheppen. Laat u leiden door het weten, dat veel en veel eerder dan wij hadden durven dromen, de doorbraak een in beginsel gewonnen standpunt is, waarvan geen weg mogelijk terug zal blijken. Wees gesterkt door het besef dat het jongste verleden niet aan ons volk is voorbij gegaan, maar dat het zijn inzicht heeft doen rijpen. Kortom draag allen onbeschroomd en onvermoeid uw rijke, uw hoopvolle, uw zegenrijke overtuiging uit, alom in den lande.